

STANISŁAW K. OLCZAK

JEZUICI OTRZYMUJĄCY ŚWIĘCENIA Z RĄK BISKUPÓW POZNAŃSKICH NA PRZEŁOMIE XVI/XVII W.

Aprobowane oficjalnie w 1540 r. Towarzystwo Jezusowe (jezuici) już w 24 lata później rozpoczęło działalność na ziemiach Rzeczypospolitej. W 1564 r. bowiem, dzięki kard. Stanisławowi Hozjuszowi, bpowi warmińskiemu, 11 jezuitów osiedliło się w Braniewie, zakładając tu kolegium. W następnych latach rozwój tegoż zgromadzenia na terytorium Polski przebiegał dość szybko; w 1572 r. zostało założone kolegium w Poznaniu, a w 1583 r. kolegium w Kaliszu¹. W 1588 r. jezuici mieli już 10 placówek, a w 1619 r. — 15. Wymienione tu lata (1588 i 1619) to daty krańcowe źródła, które posłużyły za podstawę do dalszych rozważań na postawiony problem. Źródłem tym są dwie księgi święceń przechowywane w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu. Pierwsza z ksiąg zawiera spisy osób duchownych, zarówno diecezjalnych jak i zakonnych, którym w latach 1588-1603 święceń udzielił bp Jakub Brzeźnicki, sufragan poznański². Druga natomiast księga obejmuje listę osób, którym w latach 1598-1619 święceń udzielili biskupi ordynariusze poznańscy: Jan Tarnowski (1598-1600), Wawrzyniec Gościński (1601-1607), Andrzej Opaliński (1607-1619) oraz bp sufragan Kasper Hap (1618-1619)³.

¹ S. Załęski, *Jezuici w Polsce*, t. 4, cz. 1-3, Kraków 1904-1905.

² Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, sygn. ASO 1: *Ordines sacri minores et maiores per Reverendissimum Dominum Iacobum Brzeźniczki, Dei gratia Episcopum Enensem, Suffraganeum Posnamiensem, statutis a iure temporibus collati incipiendo ab anno consecrationis suae in anno Domini MDLXXXIX^o* (dalej cyt.: ASO 1). Pierwsze zapisy w księdze pochodzą jednak z 1588 r.

³ Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, sygn. ASO 2 (ponieważ księga obejmuje zapisy święceń kilku biskupów, przeto nie ma w niej tytułu odpowiadającego treści całości), k. 1: *Regestum ad omnes sacros minores et maiores ecclesiasticos ordines receptorum pro quartuali cinerum Anni 1598 sub presidente Illustrissimi et Reverendissimi in Christo Patris et domini D. Ioannis Tarnowski [...]; k. 28: Ordinationes ab Illustrissimo ac Reverendissimo in Christo Patre ac Domini Domino*

Obie księgi zawierają zapisy święceń niższych (minores) i trzech wyższych (maiores): subdiakoniat, diakonat i prezbiterat, udzielane zarówno duchowieństwu diecezjalnemu, jak i zakonnemu z 12 zakonów, w tym także jezuitom.

Przyjrzyjmy się treści informacji zawartych w omawianym źródle. Jeśli idzie o zakonników, zatem i jezuitów, poznańskie księgi święceń podają zawsze imię wyświęconego, imię ojca, nazwisko lub miejscowość, z której dana osoba wyświęcona pochodziła (rzadko występuje razem i nazwisko, i miejscowość), z zaznaczeniem niekiedy jej typu: miasto — wieś oraz diecezję, na terenie której znajdowała się dana miejscowość. Dalej wymieniona jest przynależność zakonna oraz kolegium, którego był członkiem. Niemal przy każdym indywidualnym zapisie imiennym jest wzmianka o zezwoleniu przełożonego danego kolegium na otrzymanie święceń. Podane są również daty i miejsce, w których grupa osób otrzymywała święcenie niższe bądź jedno z wyższych. Każda osoba otrzymująca święcenia występuje w księgach kilka razy (od 1 do 4).

A oto jak przedstawia się sytuacja pod względem zapisów czterech rodzajów święceń (niższe i trzy wyższe) udzielonych jezuitom na tle zapisów wszystkich święceń, zanotowanych w obu omawianych księgach.

Tab. 1. Święcenia udzielone jezuitom w latach 1588—1619

Kategoria kleru	4 święcenia razem		
	w liczbach	w %	
kler diecezjalny i zakonny razem	6535	100	
w tym zakonnicy	1967	30,1	100
w tym jezuita	196	3,0	10,0

Następna tabela ujmuje to samo zagadnienie w sposób bardziej szczegółowy, mianowicie z rozbiciem na cztery rodzaje święceń: niższe (minores) i trzy wyższe (maiores). Chodzi przede wszystkim o ukazanie liczby prezbiterów, czyli ilu konkretnie jezuitów otrzymało ten sakrament.

Laurentio Goślicki, Dei gratia episcopo Posnaniense [...] ab anno Domini 1600 [...]; k. 65v: Ordinatio ad sacros ordines per Illustrissimum ac Reverendissimum in Christo Patrem et Dominum D. Andream de Brin Opaliński [...] anno Domini 1608 [...]; k. 123 v.: Anno quo supra [1619] omnes sacri maiores et minores ordines in ecclesia [...] per eundem Reverendissimum Dominum Suffraganeum Posnaniense collati [...] (dalej cyt.: ASO 2).

Tab. 2. Święcenia udzielone jezuitom w latach 1588—1619

Kategoria kleru	Święcenia				razem
	niższe	wyższe			
		subdiakoniat	diakoniat	prezbiterat	
kler diecezjalny i zakonny razem	1777	1690	1580	1487	6534
w tym zakonnicy	493	574	490	418	1976
w tym jezuitci	45	58	44	49	196

Na przełomie XVI i XVII w. biskupi poznańscy — jak podają tamtejsze księgi święceń — najwięcej udzielili jezuitom święceń subdiakonatu, a najmniej diakonatu. Na tej podstawie można by snuć przypuszczenie, że część osób nie przystępowała do dalszych święceń, gdyby nie fakt, że więcej zanotowanych jest kapłanów, którzy otrzymali prezbiterat aniżeli diakonat. Zachodzi tu prawdopodobnie nieco inne zjawisko, mianowicie: albo poznańskie księgi są niepełne, albo też — w wyniku być może zmiany miejsca pobytu — część osób otrzymywała niektóre święcenia z rąk innych biskupów. Widoczne to jest na przykładzie zakonów franciszkańskich, których członkowie otrzymywali święcenia również z rąk biskupów poznańskich⁴. Powrócimy jeszcze do tego problemu przy omawianiu kolegiów, z których rekrutowali się jezuitci otrzymujący święcenia.

Największą liczbę święceń (łącznie niższe i trzy wyższe) udzielonych jezuitom źródło notuje pod latami: 1603, 1605 (po 24 osoby) oraz 1608 (21 osób). W tychże latach wyświęconych zostało odpowiednio 6, 8 i 7 prezbiterów. Także w 1610 r. zanotowanych jest sześciu jezuitów otrzymujących sakrament prezbiteratu. Z kolei w latach 1602 i 1609 wyświęconych zostało po 4 kapłanów. Bywały także lata, dla których w ogóle brak jakichkolwiek zapisów w księgach (1588, 1590, 1597, 1606, 1607, 1611, 1613, 1614, 1615, 1616 i 1617). Dodajmy, że w latach 1588-1619 notowane były święcenia, których udzielali biskupi poznańscy duchowieństwu diecezjalnemu oraz członkom innych poza jezuitami zakonów. Fakt ten potwierdzałby postawiony już wcześniej wniosek, że albo zapisy w księgach są niepełne, albo święceń jezuitom udzielali inni biskupi. Jeszcze jednym dowodem na poparcie tej hipotezy są zapisy z 1612 r. W tym roku bowiem aż dziesięciu wymienionych z imienia jezuitów otrzymało święcenia subdiakonatu. Nie widnieją oni natomiast wśród osób otrzy-

⁴ S. K. Olczak, *Bernardyni i franciszkanie konwentualni w świetle ksiąg święceń diecezji poznańskiej z lat 1588-1619*, Lublin 1983 (w druku).

Tab. 3. Poszczególne święcenia udzielane jezuitom w latach 1588—1619

Rok	Święcenia				razem
	niższe	wyższe			
		subdiakoniat	diakoniat	prezbiterat	
1588	—	—	—	—	—
1589	5	—	—	—	5
1590 ^a	—	—	—	—	—
1591	5	1	1	1	8
1592	—	2	—	—	2
1593	—	3	—	2	5
1594	—	3	5	3	11
1595	2	—	—	1	3
1596	2	—	—	—	2
1597	—	—	—	—	—
1598	5	1	2	1	9
1599	4	1	1	1	7
1600	—	1	1	1	3
1601	3	2	2	2	9
1602	2	4	4	4	14
1603	9	5	4	6	24
1604	1	4	1	1	7
1605	—	8	8	8	24
1606	—	—	—	—	—
1607	—	—	—	—	—
1608	—	7	7	7	21
1609	2	1	—	1	4
1610	1	1	4	6	12
1611 ^a	—	—	—	—	—
1612	—	10	—	—	10
1613 ^a	—	—	—	—	—
1614	—	—	—	—	—
1615	—	—	—	—	—
1616 ^a	—	—	—	—	—
1617 ^a	—	—	—	—	—
1618	2	4	—	—	6
1619	2	—	4	4	10
Razem	45	58	44	49	196

^a Brak zapisów w poznańskich księgach święceń dla wszystkich grup duchownych.

mujących święcenia diakonatu i prezbiteratu zarówno w tym roku, jak i w latach następnych⁵.

Z reguły jezuitom udzielano święceń razem z innym klerem, tak diecezjalnym jak i zakonnym. Miejscem udzielania święceń był wówczas

⁵ ASO 2, k. 99 n.

z zasady kościoł katedralny w Poznaniu. Niekiedy jednak obrzęd ten dokonywany był w innych kościołach: w kolegiacie NMP w Poznaniu bądź w którymś z kościołów parafialnych w innej miejscowości. W 1594 r. np. jezuita otrzymali święcenia w nowo wybudowanym kościele w Radlinie przy okazji konsekracji ołtarza, a w 1599 r. wraz z innym klerem w kościele w Buku. Biskup W. Goślicki miał często zwyczaj dokonywania liturgii święceń w kaplicy rodzinnej rezydencji w Ciążyńiu. Tu m.in. w 1605 r. otrzymał święcenia jeden jezuita, a w roku następnym ośmiu⁶.

Z ksiąg poznańskich dowiadujemy się także, że biskupi udzielali święceń wyłącznie samym członkom Towarzystwa Jezusowego. Miejscem sprawowania tego obrzędu był wówczas kościół jezuitów w Poznaniu — kolegiata pw. św. Stanisława: dwa razy w 1601 r. oraz po jednym razie w latach 1609 i 1619⁷. Udzielanie święceń wyłącznie samym jezuitom w ich własnym kościele nie stanowiło wyjątku. Księgi święceń notują podobne przykłady i dla innych zakonów. I tak np. biskupi poznańscy udzielali święceń cystersom w ich kościołach w Przemęcie, częściej jednak w Paradyżu. Niekiedy obok cystersów w Paradyżu wyświęcane były osoby należące do innych zakonów⁸.

Powróćmy jednak na chwilę do święceń udzielonych ośmiu jezuitom w 1605 r. w kaplicy w Ciążyńiu. Rzecz charakterystyczna, że wówczas w ciągu trzech kolejnych dni (niedziela Zielonych Świąt, poniedziałek i wtorek) jezuita ci otrzymali trzy kolejne święcenia: subdiakonatu, diakonatu i kapłaństwa⁹. Omawiane przez nas źródło informuje również, że biskupi poznańscy udzielali jezuitom trzech święceń wyższych w bardzo krótkich odstępach czasu (miesięcznym czy nawet dziennym). Miało to miejsce m.in. w 1600 r. w stosunku do jednej osoby, w roku następnym w stosunku do dwóch, 1603 r. — do czterech i 1608 r. — do pięciu¹⁰. Znacznie więcej przykładów dwóch bezpośrednio po sobie udzielonych święceń znajdujemy w omawianych księgach. Podobnych wypadków nie spotyka się raczej w stosunku do innych wyświęconych duchownych, tak zakonnych, jak diecezjalnych. U jezuitów odległość czasowa pomiędzy jednymi święceniami wyższymi a drugimi trwała nie dłużej niż rok.

⁶ Tamże, k. 34v., 45.

⁷ ASO 1, k. 40, 107v.; ASO 2, k. 88, 123v.

⁸ S. K. Olczak, *Zakon cystersów w świetle poznańskich ksiąg święceń z przełomu XVI i XVII wieku*, Lublin 1983, mps.

⁹ ASO 2, k. 45.

¹⁰ ASO 1, k. 101, 174, 143 (kolejne święcenia wyższe odbyły się 25 II, 18 III i 1 IV 1600 r.), k. 107v. 179, 257 (1, 7 i 8 IV 1061 r.), 189v., 257v. (diakoniat i kapłaństwo w jednym dniu — 20 IX 1503 r.); ASO 2, k. 76 (trzy święcenia wyższe — 1, 2 i 3 V 1608 r.).

Nieco dłuższy okres dzielił natomiast często święcenia niższe od wyższych; trwał od roku do dziesięciu nawet lat¹¹.

Przejdźmy z kolei do określenia czasu, w którym dokonywano święceń. Wiemy już, że biskupi poznańscy udzielali jezuitom święceń w dniu Zielonych Świąt (dominica Pentecostes) i w dwa następne dni¹². Najczęściej jednak, co można uważać za regułę, święcenia, tak niższe jak i trzy wyższe, odbywały się w soboty suchych dni kwartalnych, a więc cztery razy w ciągu roku, a także w soboty Wielkiego Postu. W sumie więc biskupi ordynariusze, jak i sufragani udzielali święceń tak duchowieństwu diecezjalnemu, jak i zakonnemu kilkanaście nawet razy w ciągu roku. W każdym z wyznaczonych dni — jak wskazuje kolejność zapisów — udzielane były najpierw święcenia niższe i kolejno trzy wyższe: subdiakoniat, diakonat i prezbiterat. Jeśli chodzi o jezuitów, to najwięcej święceń udzielono w 1603 r. — 7 razy i w 1608 r. — 6 razy. Oto przykład zapisów z trzech dowolnie wybranych lat, z podaniem dokładnych dat, w których odbywał się obrzęd udzielania święceń niższych i wyższych członkom zakonu jezuitów.

Tab. 4. Daty udzielania święceń jezuitom

Rok	Data dzienna udzielania święceń	
	rozwiązana	zapis w źródle
1594	24 II	dies Jovis ipso festo s. Matthiae
	27 II	dies dominica
	5 III	sabbato quatuor temporum ante dominica Reminiscere
	24 IX	sabbato quatuor temporum post festum s. Matthaei
	17 XII	sabbato quatuor temporum post festum s. Luciae
1603	22 II	sabbato quatuor temporum ante dominica Reminiscere
	24 V	sabbato ante festum S. Trinitatis
	6 VIII	die Transfigurationis Domini
	14 IX	dominica XVI post Pentecostes
	19 IX	feria sexta quatuor temporum ante festum s. Matthaei
	20 IX	sabbato quatuor temporum ante festum s. Matthaei
1619	20 XII	sabbato quatuor temporum post festum s. Luciae
	15 III	sabbato ante dominicam Passionis
	17 III	dominica Passionis

¹¹ ASO 1, k. 35; ASO 2, k. 68v. (Albertus Iacobi Rosocki święcenia niższe otrzymał w 1598 r., trzy wyższe w marcu 1608 r.). W większości wypadków okres pomiędzy święceniami niższymi a wyższymi wynosił od ok. roku do 2 lat.

¹² Zob. ASO 2, k. 45.

O wiele ważniejszy problem aniżeli sama liczba udzielonych święceń stanowią osoby należące do Towarzystwa Jezusowego, które te święcenia otrzymały. Po zestawieniu imion jezuitów otrzymujących święcenia — z uwzględnieniem imion ojców, miejsca pochodzenia i diecezji albo nazwiska — uzyskujemy liczbę 104 osób należących do Towarzystwa Jezusowego, które na przełomie XVI i XVII w. otrzymały z rąk biskupów poznańskich od czterech rodzajów święceń do jednego, choćby tylko niższego. Osób, które według poznańskich ksiąg otrzymały wszystkie cztery rodzaje święceń jest tylko siedem. W stosunku do pozostałych osób zanotowano, że w omawianym okresie otrzymały po trzy, dwa lub tylko jedno święcenie. Jezuitów występujących tylko raz w księdze, tzn. otrzymujących jedno święcenie jest aż 50, w tym 33 osoby wyłącznie ze święczeniami niższymi. Tymi okolicznościami zapisów tłumaczyć należy fakt występowania dużego odsetka osób w stosunku do ogólnej liczby zanotowanych w księdze święceń. Odsetek ten sięga 53⁰/₀.

Tab. 5. Jezuiti otrzymujący święcenia w latach 1588—1619

Kategoria kleru	Osoby otrzymujące święcenia		
	w liczbach	w %	
kler diecezjalny i zakonny razem	3322	100	
w tym sami zakonnicy	1152	34,7	100
bernardyni	382	11,5	33,2
dominikanie	205	6,2	17,8
cystersi	172	5,2	14,9
karmelici	114	3,4	9,9
jezuici	104	3,1	9,0
franciszkanie konwentualni	81	2,4	7,0
benedyktyni	50	1,5	4,3
augustianie-eremici	23	0,7	2,0
paulini	7	0,2	0,6
bożogrobcy	3	0,1	0,3
norbertanie	1	0,03	0,1
?	2	0,1	0,2

Jezuici (104), którzy otrzymali bądź wszystkie 4 święcenia, bądź choćby tylko 1 stanowią zaledwie 3⁰/₀ wszystkich osób zapisanych w poznańskich księgach święceń oraz 9⁰/₀ w stosunku do liczby samych zakonników. Stawia to jezuitów na piątym miejscu wśród zakonów ujętych w omawianym źródle.

Tab. 6. Miejsce prezbiterów jezuickich w latach 1588-1619

Kategoria kleru	Prezbiterzy		
	w liczbach	w %	
kler diecezjalny i zakonny razem	1 069	100	
w tym sami zakonnicy	418	39,1	100
bernardyni	105	9,8	25,1
dominikanie	77	7,2	18,4
cystersi	76	7,1	18,2
jezuici	49	4,6	11,7
karmelici	34	3,2	8,1
franciszkanie konwentualni	26	2,4	6,2

Porównując tab. 5 z 6 należy odnotować pozytywny fakt wzrostu odsetka prezbiterów w stosunku do ogólnej liczby wyświęconych jezuitów. Dlatego to w zestawieniu prezbiterów odsetek ten przesuwa jezuitów wśród grup zakonnych z piątej na czwartą pozycję (po bernardyńcach, dominikanach i cystersach, a przed karmelitami). Należy postawić pytanie. Na ile informacje od tej strony są pełne? Pociąga to za sobą następne pytanie. Na ile otrzymane wnioski są prawdziwe? Mimo nawet powyższego zastrzeżenia widzimy, że Towarzystwo Jezusowe od niedawna działające na ziemiach Rzeczypospolitej jest dość prężne, zwłaszcza w Wielkopolsce, i dorównuje pod względem liczby zakonników wielu zakonom od dawna działającym w Polsce.

Jezuici, którzy otrzymali święcenia z rąk biskupów poznańskich — według relacji omawianego źródła — należeli do dwóch kolegiów: poznańskiego, skąd notowanych jest 70% osób, i kaliskiego — 5%. Dla pozostałych 25% jezuitów brak informacji o przynależności do kolegium.

Jak przedstawiała się rekrutacja jezuitów z poszczególnych diecezji do wymienionych konwentów ilustruje tabl. 7.

W zdecydowanej większości jezuici, jak wynika z zestawienia, których imiona zapisane są w poznańskich księgach święceń z przełomu XVI i XVII w., należeli do kolegium poznańskiego. Ośrodek ten został założony w 1572 r. jako czwarty na terenach Rzeczypospolitej¹³. Z kolegium kaliskiego (powstało w 1583 r.¹⁴) święcenia z rąk biskupów poznańskich otrzymało zaledwie 5 osób. Dodajmy, że wszystkie te święcenia notowane są pod rokiem 1594 i 1595. Czy nie należy zatem sądzić, że biskupi poznańscy sporadycznie udzielali święceń jezuitom z kolegium kaliskiego.

¹³ ASO 1, k. 47, 47v., 119, 119v., 189v., 255v., 257v.

¹⁴ Załęski, *Jezuici*, t. 4, cz. 1, s. 109 n., 380 n.

Tab. 7. Rekrutacja jezuitów z poszczególnych diecezji do kolegiów w latach 1588—1619

Kolegium	Liczba wyświęconych razem	Rekrutacja z poszczególnych diecezji		
		liczba diecezji	nazwa diecezji	liczba osób
Poznań	73 (70,2%)	16	Kraków	14
			Gniezno	13
			Poznań	12
			Włocławek	6
			Lwów	5
			Płock	4
			Wilno	3
			Łuck	2
			Chełmno	1
			Warmia	1
			Przemyśl	1
			Orvieto (Italia)	2
			Kordoba (Hiszpania)	1
			Miśnia (Niemcy)	1
			Trewir (Niemcy)	1
?	6			
Kalisz	5 (4,8%)	5	Miedniki (Żmudź)	1
			Poznań	1
			Przemyśl	1
			Wilno	1
			Włocławek	1
?	26 (25,0%)	7	Gniezno	7
			Poznań	5
			Kraków	2
			Łuck	2
			Alba Julia (Siedmiogród)	1
			Płock	1
			Włocławek	1
			?	7
Razem	104 (100%)	—	—	104

Kalisz wówczas należał do archidiecezji gnieźnieńskiej, zapewne więc i tamtejsi biskupi z zasady udzielali święceń jezuitom z tamtejszego kolegium¹⁵. Stąd tak mała liczba członków klasztoru kaliskiego znalazła się na listach święceń dokonywanych przez biskupów poznańskich.

Dla 25% jezuitów wymienionych w poznańskich księgach święceń,

¹⁵ ASO 1, k. 71, 74, 74v., 142, 146v., 212, 215, 218v.

dla których brak informacji o przynależności do konwentu, należy przypuszczać, że miejscem ich pobytu było zapewne kolegium w Poznaniu bądź w Kaliszu. Potwierdzenia tego przypuszczenia należy szukać w podobnych księgach święceń innych diecezji.

W powyższym zestawieniu (tab. 7) możemy jeszcze zaobserwować, że zarówno do kolegium poznańskiego, jak i kaliskiego kandydaci zgłaszali się z wielu diecezji, w większości z Polski, niejednokrotnie spoza jej granic. Zagadnieniem pochodzenia terytorialnego jezuitów zajmiemy się jeszcze w dalszej części artykułu. W tym miejscu wypada jedynie zaznaczyć, że głównie w kolegium poznańskim widzimy ludzi z diecezji, na których terenach istniały już kolegia jezuickie¹⁶. Być może, że u jezuitów, podobnie jak i u franciszkanów (konwentualnych i bernardynów) miało miejsce przechodzenie ludzi z jednego klasztoru do drugiego¹⁷.

Tab. 8. Informacje o pochodzeniu jezuitów w latach 1588—1619

Jezuici	Osoby wyświęcone			
	ogółem	miejsce pochodzenia		brak danych
		rozstrzygnięte	nie rozstrzygnięte	
liczba	104	36	1	67
%	100	24,6	1,0	64,4

Porównując informacje na temat miejsca pochodzenia przekazane np. dla franciszkanów i cystersów z informacjami przekazanymi dla jezuitów, którzy otrzymali święcenia z rąk biskupów poznańskich na przełomie XVI i XVII w., zauważamy duże różnice. W przypadku bowiem jezuitów w omawianym źródle jest wiele luk na ten temat. Sięgają one ponad 64% wymienionych osób. Jeśli chodzi o cystersów, to luki w informowaniu o miejscu pochodzenia wynoszą zaledwie 11%¹⁸. W przypadku jezuitów w miejsce informacji na temat pochodzenia podane są nazwiska. Badania więc na temat pochodzenia miejskiego czy wiejskiego poszczególnych członków Towarzystwa Jezusowego nie mają pewnej postawy. Wyniki zatem są bardziej hipotetyczne. Po tym zastrzeżeniu spróbujmy jednak zestawić dane zawarte w poznańskich księgach święceń. Jakkolwiek w kilku zaledwie przypadkach skryba zaznaczył, czy dana miejscowość była miastem czy wsią, to mając przy każdej niemal z nich

¹⁶ Por. tab. 7; Załęski, *Jezuici*, t. 4, cz. 1-3.

¹⁷ Zob. Olczak, *Bernardyni i franciszkanie konwentualni*.

¹⁸ Olczak, *Bernardyni i franciszkanie konwentualni; tenże, Zakon cystersów*.

podaną diecezję łatwo stwierdzić jej charakter i dokonać lokalizacji. Nie udało się uczynić tego w jednym przypadku. Chodzi o zapis „Wysnensis”, określający miejsce pochodzenia z diecezji lwowskiej¹⁹.

Tab. 9. Miejsce pochodzenia jezuitów w latach 1588—1619

Kategoria kleru	Miejsce pochodzenia		
	miasto	wieś	razem
kler diecezjalny i zakonny razem	1991 (76,1%)	627 (23,9%)	2618 (100%)
w tym zakonnicy	701 (84,8%)	126 (15,6%)	827 (100%)
w tym jezuitci	31 (86,1%)	5 (15,9%)	36 (100%)

Spośród jezuitów, dla których w omawianym źródle zostało przekazane miejsce pochodzenia, zdecydowana większość wywodziła się z miast rozsianych po całej Rzeczypospolitej, jak i poza jej granicami. Jakkolwiek brak danych dla 64⁰/₀ jezuitów na temat miejsca pochodzenia czyni wynik bardzo hipotetyczny, to jednak uderza nas w tab. 9 pewna zbieżność tego wyniku dla jezuitów z wynikiem otrzymanym dla wszystkich osób zapisanych w księgach, a w szczególności dla dwunastu grup zakonnych. Nie musi to jednak oznaczać, że sytuacja jezuitów pod względem pochodzenia miejskiego lub wiejskiego nie mogła przedstawiać się inaczej aniżeli w innych zakonach. Do problemu tego powrócimy jeszcze przy analizie nazwisk przekazanych przez nasze źródło.

Przechodząc bardziej do szczegółów, następne zestawienie przedstawia rekrutację jezuitów z miast i wsi w poszczególnych diecezjach, na terenie których dane miejscowości były zlokalizowane.

Mimo że dla wielu jezuitów brak w księgach święceń miejsca ich pochodzenia — o czym już zresztą była mowa — to w wielu przypadkach została podana diecezja, z której dana osoba pochodziła. Stąd, jeśli idzie o diecezje, z których omawiana grupa osób wywodziła się, brak jedynie danych dla ok. 13⁰/₀. Tak z tab. 7, jak i 10 wynika, że zdecydowana większość jezuitów, którzy otrzymali święcenia z rąk biskupów poznańskich pochodziła z ziem zachodnich Rzeczypospolitej, zwłaszcza z diecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej, chociaż nie brak ludzi pochodzących także z innych terenów Polski i spoza jej granic. Zrozumiałe jest, że właśnie z terenów Wielkopolski rekrutowała się większość jezuitów, którzy należeli do kolegium poznańskiego i kaliskiego²⁰. Ale również w klasztorze po-

¹⁹ ASO 2, k. 100v.: „Albertus Ioannis Wysnensis diocesis Leopoliensis”.

²⁰ Zob. tab. 7.

Tab. 10. Pochodzenie jezuitów z miast i wsi w poszczególnych diecezjach

Diecezja (kolejność według liczby wyświęconych)	Pochodzenie			
	miasto	wieś	?	razem
Gniezno	9	—	11	20 (19,2%)
Poznań	9	1	8	18 (17,3%)
Kraków	2	2	12	16 (15,4%)
Włocławek	—	2	6	8 (7,7%)
Lwów	2	—	3	5 (4,8%)
Płock	—	—	5	5 (4,8%)
Łuck	1	—	3	4 (3,8%)
Wilno	3	—	1	4 (3,8%)
Przemyśl	1	—	1	2 (1,9%)
Čhelń	—	—	1	1 (1,0%)
Miedniki (Żmudź)	—	—	1	1 (1,0%)
Warmia	1	—	—	1 (1,0%)
Razem	28 (90,3%)	5 (100%)	52 (76,5%)	85 (81,7%)
Orvieto (Italia)	1	—	1	2 (1,9%)
Alba Julia (Siedmiogród)	—	—	1	1 (1,0%)
Kordoba (Hiszpania)	1	—	—	1 (1,0%)
Miśnia (Niemcy)	1	—	—	1 (1,0%)
Trevir (Niemcy)	—	—	1	1 (1,0%)
Razem	3 (9,7%)	—	3 (4,4%)	6 (5,9%)
Brak danych	—	—	13 (19,1%)	13 (12,5%)
Ogółem	31 (100%)	5 (100%)	68 (100%)	104 (100%)

znańskim najwięcej ludzi rekrutowało się z diecezji krakowskiej. Być może, że kontakt z samymi jezuitami wywierał najbardziej bezpośredni wpływ na rekrutację ludzi do zakonu. Spróbujmy zatem spojrzeć na same miejscowości, zwłaszcza miasta, z których wywodzili się jezuita, i skonfrontować je z istniejącymi wówczas placówkami jezuitickimi.

W poniższej tabeli podane zostały miasta, z których rekrutowali się jezuita, zlokalizowane jedynie w granicach Rzeczypospolitej. Miastem, z którego pochodziło najwięcej jezuitów, a których imiona znajdowały się w poznańskich księgach święceń z przełomu XVI i XVII w., był Kalisz. W nim, podobnie jak i w Wilnie, Poznaniu i Lwowie działali w tym czasie jezuita prowadzący swoje kolegia. Nieco większa liczba powołań do jezuitów z danych miejscowości spowodowana była zapewne bezpośrednim oddziaływaniem tamtejszych ośrodków.

Jeśli idzie o własność miejscowości, z których wywodziła się omawiana grupa ludzi, to na 11 zbadanych osób 8 pochodziło z miast królewskich (73%), 2 z miast kościelnych i tylko 1 z miasta szlacheckiego

Tab. 11. Liczba jezuitów rekrutujących się z poszczególnych miast z zaznaczeniem istnienia ośrodka jezuickiego

Liczba wyświęconych z jednej miejscowości		Miejscowość		Diecezja	Istnienie klasztoru jezuickiego
razem	w tym prezbiterów	liczba	nazwa		
po 5	3	1	Kalisz	Gniezno	+(1583)
po 3	—	2	Wilno	Wilno	+(1570)
	—		Poznań	Poznań	+(1572)
po 2	1	2	Oborniki	Poznań	—
	—		Lwów	Lwów	+(1585)
po 1	1	16	Krzywiń	Poznań	—
	1		Poniec	Poznań	—
	—		Piła	Poznań	—
	—		Warszawa	Poznań	+(1598)
	1		Sieradz	Gniezno	—
	1		Wągrowiec	Gniezno	—
	—		Rawa	Gniezno	+(1616)
	—		Stawiszyn	Gniezno	—
	1		Sandomierz	Kraków	+(1602)
	1		Urzędów	Kraków	—
	—		Brańsk	Łuck	—
	—		Drohobycz	Przemysł	—
—	Braniewo	Warmia	+(1564)		

(Poniec)²¹. Należy zatem przypuszczać, że osoby, zwłaszcza liczniej wywodzące się z miast królewskich i kościelnych, należały do stanu mieszczańskiego. Nasuwa się pytanie, w jakim odsetku osoby wywodzące się z miast szlacheckich należały do stanu mieszczańskiego, a w jakim do szlacheckiego? To samo pytanie należy postawić w stosunku do osób, dla których skrybowie podali nazwiska zamiast miejsce pochodzenia. Spróbujmy spojrzeć bliżej na nazwiska zamieszczone w źródle. Nazwisk tych jest 82, co w stosunku do 104 jezuitów zanotowanych w księgach święceń stanowi 79%. Tak duży odsetek przekazanych nazwisk nie jest notowany przy innych grupach zakonnych. Dla bernardynów np. wynosi 23%, a dla cystersów — 16%²². Przy siedemnastu nazwiskach jezuitów

²¹ Własności miast zlokalizowanych w diecezji poznańskiej i gnieźnieńskiej ustalono na podstawie wizytacji poznańskich (Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, sygn. AV 3-AV 10), J. Łaskiego *Liber beneficiorum archidiecezji gnieźnieńskiej* (wyd. J. Łukowski, oprac. J. Korytkowski, t. 1-2, Gniezno 1880) oraz *Atlasu historycznego Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku* (cz. 2: komentarz i indeksy, red. W. Pałucki, Warszawa 1973, s. 145 n.).

²² Zob. Olczak, *Bernardyni i franciszkanie konwentualni; tenże, Zakon cystersów*.

skryba podał również miejscowość, z której dane osoby pochodziły. Zauważamy rzecz charakterystyczną przy nazwiskach jezuitów pochodzących ze wsi, w trzech mianowicie przypadkach (na 4 zapisy) nazwisko zostało utworzone od miejscowości rodzinnej (Witowski od Witowa, Kopiczki od Kopytkowa, Bieniaszewicz od Bieniarzewa)²³. Należy przypuszczać, że osoby noszące te nazwiska były synami właścicieli danych wsi. Ma tu chyba miejsce fakt raczej bezsporny, że są to synowie szlacheccy.

Podobnego przypadku nie notują nasze źródła w stosunku do osób pochodzących z miasta. W tej grupie zapisów spotykamy natomiast m.in. takie nazwiska, jak: Faber (chodzi zapewne o rzemieślnika ze Lwowa), Kosmatka czy Biczek (oba z Kalisza)²⁴. Występuje ponadto jeszcze, w jednym przypadku, określenie Fabricus, przy którym skryba nie podał miejsca pochodzenia danej osoby²⁵. Na 65 osób, dla których źródło podaje samo nazwisko, bez informacji o miejscu urodzenia, 40 nazwisk zakończonych jest na -ski oraz 4 na -icz. Należy sądzić, że w tych przypadkach skryba zapisał tylko same nazwisko, rozumiejąc już przez to, że określił miejsca pochodzenia zanotowanych osób. Chodziłoby tu więc o zanotowanie właścicieli danych miejscowości. Stąd nasuwa się hipoteza (pytanie tylko, w ilu procentach prawdziwa), że w tych przypadkach mielibyśmy do czynienia z synami szlachty. Biorąc pod uwagę nawet tylko 40 nazwisk zakończonych na -ski, 4 zakończone na -icz oraz 3 wyżej już wymienione, uzyskujemy liczbę 47 osób, która w stosunku do 104 jezuitów występujących w poznańskich księgach święceń stanowi 45%. Według obliczeń H. Gapskiego, wśród członków kolegium w Braniewie w latach 1569-1575 25% osób było pochodzenia szlacheckiego²⁶.

Ostatnie już zagadnienie, które można przedstawić bardzo dokładnie na podstawie najstarszych poznańskich ksiąg święceń, dotyczy imion noszonych przez jezuitów. Ponieważ Towarzystwo Jezusowe nie nadawało imion zakonnych swym profesom, jak to czyniły inne zakony, w źródle więc mamy zatem do czynienia z imionami nadanymi na chrzcie. Na 104 jezuitów zanotowanych w księgach święceń przypada 38 różnych imion. Najczęściej występuje Jan (18 razy, czyli ok. 17%), następnie Sta-

²³ ASO 1, k. 68v.: „Christopherus Kopiczki Borussus Joannis Kopiczki filius de villa Kopitkowo in districtu Novensi dioecesis Cuiaviensis”; k. 44v.: „Balthasar Stanislai Bieniaszewicz de Parzanno”; ASO 2, k. 45v.: „Balthasar Stanislai Bieniarzeviensis”; ASO 1, k. 75: „Albertus Simonis Witowski de Witoviecz dioecesis Vladislaviensis”.

²⁴ ASO 1, k. 22 (Faber), 48, 119 (Biczek), 113v., 185, 254 (Kosmatka).

²⁵ Tamże, k. 40: „Melchior Petri Fabrici”.

²⁶ H. Gapski, *Rekrutacja zakonna w Polsce w końcu XVI i I poł. XVII wieku (na przykładzie krakowskiego ośrodka zakonnego)* — *klasztorzy męskie*, Lublin 1981, s. 138-139 (mps).

niśław (11 razy, ok. 11%), Wojciech (8 razy) oraz Jakub i Szymon (po 5 razy).

Rekapitulując nasze rozważania na temat jezuitów, których imiona mieszczą poznańskie księgi święceń z przełomu XVI i XVII w., należy stwierdzić, że zakon ten rozwijał się bardzo prężnie na ziemiach Rzeczypospolitej. Stwierdzenie to odnosi się szczególnie do Wielkopolski, ponieważ jezuita wymienieni w omawianym źródle należeli w zasadzie do kolegium w Poznaniu (w niewielkim procencie także do kolegium w Kaliszu), choć rekrutowali się z 12 diecezji polskich i 5 leżących poza granicami kraju. Brak wielu danych w źródle sprawił, że otrzymane wyniki w wielu przypadkach są bardzo hipotetyczne, zwłaszcza jeśli chodzi o zagadnienie rekrutacji miasto — wieś, a bardziej jeszcze o problem pochodzenia społecznego. Toteż wiele problemów w niniejszym artykule zostało tylko zasygnalizowanych. Rozwiązania ich należy szukać poprzez dotarcie do innych źródeł, a przede wszystkim ksiąg święceń pozostałych diecezji oraz archiwaliów jezuitów.

ANEKS

Jezuici wyświęceni przez biskupów poznańskich w latach 1588—1619 (na podstawie poznańskich ksiąg święceń)

Lp.	Imię wyświęconego	Imię ojca	Nazwisko	Pochodzenie			Kolegium	Święcenia			
				miasto wieś	miejsowość	diecezja		nizsze	subdiakon	diakon	prezbiterat
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Adam	Wojciech	Jaworek	w	Cisie	Poznań	Poznań	—	—	1599	—
2	Adam	Jan	Makowski	—	—	—	Poznań	—	1604	—	—
3	Adam	Łukasz	Gorski	m	Lwów	Lwów	Poznań	1619	—	—	—
4	Adrian	Bartłomiej	—	—	—	Kraków	Poznań	—	1608	1608	1608
5	Agapit	Jan	Dambrowski	—	—	Gniezno	—	1603	—	—	—
6	Aleksander	Emeryk	Dobok	—	—	Alba Julia	—	1589	—	—	—
7	Aleksander	Jakub	Przespolewski	—	—	Gniezno	Poznań	—	1612	—	—
8	Andrzej	Kataneus	Maieranus	—	—	Kraków	Poznań	—	1612	—	—
9	Andrzej	Jan	Lauterbach	m	Poznań	Poznań	Poznań	1596	—	—	—
10	Baltazar	Stanisław	Bieniaszewicz	w	Bieniarzewo	Kraków	—	1602	1605	1605	1605
11	Baltazar	Stanisław	Poremski	—	—	Kraków	Poznań	—	1603	1603	1603
12	Bartłomiej	Grzegorz	Brodnicki	—	—	Gniezno	Poznań	—	—	—	1610
13	Bartłomiej	Jakub	Zgoda	—	—	Gniezno	Poznań	—	1608	1608	1608
14	Bartłomiej	Jakub	—	m	Oborniki	Poznań	Poznań	—	—	1610	1610
15	Erazm	—	—	m	Wilno	Wilno	Poznań	—	1593	—	—
16	Florian	Bartłomiej	Brosiński (Drożeński)	—	—	Chelm	Poznań	—	1600	1600	1600
17	Florian	Maciej	Gardliński	—	—	Płock	—	1603	1604	—	—
18	Fryderyk	Bartłomiej	Schembek	—	—	Kraków	Poznań	—	1601	1601	1601
19	Florian	Maciej	Gośliński	—	—	Łuck	—	1589	—	—	—
20	Grzegorz	Erazm	—	m	Wijno	Wilno	Poznań	1591	—	—	—
21	Grzegorz	Jakub	Gnap	m	Poznań	Poznań	—	1589	—	—	—

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
22	Grzegorz	Marcin	Jankowicz	—	—	Gniezno	Poznań	1618	—	—	—
23	Grzegorz	Paweł	Wydrzyński	—	—	Poznań	Poznań	—	1618	1619	1619
24	Hieronim	—	Zahorowski	—	—	—	—	1609	—	—	—
25	Jakub	Jakub	Molevus (Mokrus ?)	m	Braniewo	Warmia	Poznań	1595	—	—	—
26	Jakub	Krzysztof	—	—	Igabra	Kordoba	Poznań	—	1591	1591	1591
27	Jakub	Maciej	Żychowicz	—	—	Kraków	Poznań	—	1612	—	—
28	Jakub	Walenty	—	m	Urzędów	Kraków	Poznań	—	1618	1619	1619
29	Jakub	—	Zgoda	—	—	—	—	—	1605	1605	1605
30	Jan	Albert	—	m	Kalisz	Gniezno	—	—	1608	1608	1608
31	Jan	Albert	—	m	Krzywiń	Poznań	Kalisz	—	1594	1594	1595
32	Jan	Albert	—	?	Wynensis	Lwów	Poznań	—	1612	—	—
33	Jan	Andrzej	Stortowski	—	—	Gniezno	—	1598	1604	—	—
34	Jan	Jakub	Knapius	—	—	Poznań	—	1603	1604	—	—
35	Jan	Marcin	Tomaszewski	—	—	Kraków	Poznań	1599	—	—	—
36	Jan	Mikołaj	Świętosławski	—	—	Włocławek	Poznań	—	—	1610	1610
37	Jan	Michał	Jałowski	—	—	—	—	—	—	1598	1598
38	Jan	Paweł	—	m	Piła	Poznań	Poznań	—	1618	1619	1619
39	Jan	Paweł	Smętwiuś	—	—	Poznań	—	1618	—	—	—
40	Jan	Piotr	Janczyński	—	—	Lwów	Poznań	—	1612	—	—
41	Jan	Piotr	Sepolcy	—	—	Kraków	Poznań	1610	—	—	—
42	Jan Baptista	Piotr	Martir	—	Italia	—	Poznań	1591	—	—	—
43	Jan	Sebastian	Lasoczki	—	—	Włocławek	—	1591	—	—	—
44	Jan	Stanisław	Karczewski	—	—	Gniezno	Poznań	1599	1601	1601	1601
45	Jan	Szymon	Żegocki	—	—	Włocławek	Poznań	1603	1605	1605	1605
46	Jan	Walenty	Roguski	—	—	Poznań	—	1603	—	—	—
47	Jan	Stanisław	Turowski	—	—	—	Poznań	—	1605	1605	1605
48	Jerzy	Jakub	—	m	Stawiszyn	Gniezno	—	1601	—	—	—
49	Jerzy	Mikołaj	Trąpczyński	—	—	—	Poznań	—	1605	1605	1605
50	Karol	Adam	Podwiński	—	—	—	—	1603	—	—	—
51	Kasper	Baltazar	Choryny	m	Wągrowiec	Gniezno	Poznań	—	—	—	1610

1	2	3	4	7	6	7	8	9	10	11	12
52	Krzysztof	Jan	Kopiczki (Borussus)	w	Kopytkowo	Włocławek	Poznań	—	1593	—	—
53	Krzysztof	Jan	Golczewski	—	—	Poznań	Poznań	—	1609	—	1609
54	Krzysztof	Sebastian	—	m	Drohobycz	Przemysł	Poznań	—	1593	—	—
55	Marcin	Andrzej	Kossowski	—	—	Łuck	Poznań	1599	1603	1603	1603
56	Marcin	Maciej	Widziewicz	—	—	—	Poznań	—	1605	1605	1605
57	Mateusz	Błażej	—	m	Poznań	Poznań	Poznań	1591	—	—	—
58	Mateusz	Paweł	—	m	Warszawa	Poznań	Poznań	1598	—	—	—
59	Melchior	Piotr	Fabricus	—	—	Gniezno	—	1601	—	—	—
60	Michał	Jakub	—	m	Poniec	Poznań	—	—	—	1604	1604
61	Michał	Michał	Maj	—	—	Poznań	Poznań	—	1610	1610	1610
62	Mikołaj	Lambert	—	m	Felde	Trewir	Poznań	—	1602	1602	1602
63	Mikołaj	Melchior	Czyżowski	m	Sandomierz	Kraków	Poznań	—	1602	1602	1602
64	Mikołaj	Paweł	Kosacki	—	—	Poznań	Poznań	—	1602	1603	1603
65	Mikołaj	Paweł	—	m	Rawa	Gniezno	—	1603	—	—	—
66	Nikodem	Kasper	Silniczki	—	—	Kraków	Poznań	1598	—	—	—
67	Paweł	Józef	Gamalek	m	Oborniki	Poznań	Poznań	—	—	1594	—
68	Paweł	Piotr	Gailacius	—	—	Miedniki	Kalisz	—	—	1594	1594
69	Piotr	Jakub	Vrede	—	—	Włocławek	Poznań	—	—	—	1603
70	Prokop	Stefan	Pruchnicki	—	—	Przemysł	Kalisz	—	1594	1594	1594
71	Rafał	Brykcjusz	Pokrzywniczki	—	—	Gniezno	Poznań	1598	—	—	—
72	Samuel	Aleksander	Musculus	m	Gieza (?)	Miśnia	Poznań	1591	1592	—	1593
73	Sebastian	Maciej	Grzybowski	—	—	Płock	Poznań	1589	—	—	—
74	Seweryn	Atanazy	—	m	Brańsk	Łuck	—	1604	—	—	—
75	Stanisław	Albert	—	m	Kalisz	Gniezno	Poznań	1599	—	—	—
76	Stanisław	Baltazar	Porembski	—	—	Kraków	—	—	1608	1608	1608
77	Stanisław	Gabriel	Wojna	—	—	Wilno	Poznań	—	1612	—	—
78	Stanisław	Grzegorz	Faber	m	Lwów	Lwów	Poznań	1595	—	—	—
79	Stanisław	Jan	Kriski	—	—	Płock	Poznań	—	1603	1603	1603
80	Stanisław	Laurenty	Kosmatka	m	Kalisz	Gniezno	Poznań	—	1602	1602	1602
81	Stanisław	Laurenty	Machstius	—	—	—	—	—	1605	1605	1605

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	13
82	Stanisław	Maciej	—	w	Pakosz	Kraków	Poznań	—	1602	1602	1602
83	Stanisław	Marcin	Śmiałkowicz	—	—	Włocławek	Poznań	1619	—	—	—
84	Stanisław	Piotr	Szymanowski	—	—	—	Poznań	—	—	—	1603
85	Stanisław	Stanisław	Chodakowski	—	—	—	Poznań	1602	—	—	—
86	Stefan	Stefan	Skawniski	—	—	Kraków	Poznań	—	1608	1608	1608
87	Szymon	Albert	Biczek	m	Kalisz	Gniezno	Poznań	1603	1603	—	—
88	Szymon	Jan	Kaczorowski	—	—	Lwów	Poznań	—	1612	—	—
89	Szymon	Jan	Wesolcuis (?)	—	—	Gniezno	Poznań	—	1612	—	—
90	Szymon	Maciej	Balascius	m	Kalisz	Gniezno	—	—	1599	—	1599
91	Szymon	Tomasz	Cwiętek	—	—	Poznań	Poznań	1601	1608	1608	1608
92	Tomasz	Jan	Kiewło	m	Wilno	Wilno	Kalisz	—	—	1594	1594
93	Tomasz	Melchior	—	m	Sieradz	Gniezno	Poznań	—	1592	—	1592
94	Tomasz	Urbiventana	Lucidus	m	Urbiventana	Orwieto	Poznań	—	—	1610	1610
95	Walenty	Stanisław	Tartoni	—	—	Kraków	Poznań	—	1612	—	—
96	Wojciech	Jakub	Dębowski	—	—	Łuck	Poznań	—	1618	1619	1619
97	Wojciech	Jakub	Rosoeki	—	—	Gniezno	Poznań	1598	1608	1608	1608
98	Wojciech	Jan	Rościszewski	—	—	Płock	Poznań	1589	—	—	—
99	Wojciech	Jarosław	Sokołowski	—	—	Włocławek	Poznań	—	1612	—	—
100	Wojciech	Lucjan	—	—	—	Płock	Poznań	1596	—	—	—
101	Wojciech	Maciej	Ziembowicz	—	—	Kraków	Poznań	1603	1605	1605	1605
102	Wojciech	Szymon	Witowski	w	Witowo	Włocławek	Kalisz	—	1594	—	—
103	Wojciech	—	Sokołowski	—	—	—	—	1609	—	—	—
104	Zygmunt	Marcin	Obrty	—	—	—	—	—	1598	1598	—

LES JÉSUITES ORDONNÉS PAR LES ÉVÊQUES DE POZNAŃ
VERS LA FIN DU XVIe ET AU DÉBUT DU XVIIe SIÈCLE

Résumé

Les deux livres d'ordinations les plus anciens du diocèse de Poznań, conservés aux Archives Archidiocésaines à Poznań, proviennent: le premier des années 1588-1603, l'autre des années 1598-1619. Au total, ils enregistrent plus de 6500 ordinations moindres (minores) et majeures (maiores) conférées au cours de 30 ans (plusieurs fois par an) par les évêques de Poznań. Dans ce nombre sont incluses env. 2000 ordinations conférées à des membres de 12 ordres (env. 30% des ordinations enregistrées), dont 196 ordinations de jésuites (3% du total des ordinations et env. 10% des ordinations conférées aux réguliers). Chaque notice relative aux réguliers comporte: le nom de l'ordinand, le nom du père, le nom de famille ou le lieu d'origine (rarement les deux), le diocèse, l'appartenance au couvent, la date et le lieu de l'ordination ainsi qu'une mention de l'autorisation du supérieur. Après avoir confronté les notices, on a obtenu le chiffre de 104; parmi ces 104 jésuites, il y a 49 ordinands ayant reçu la prêtrise (ils figurent dans les livres de une à quatre fois). Le rapport: 49 ordinands jésuites / ensemble des ordinands, est sensiblement le même que dans le cas du total des ordinations enregistrées. Les jésuites figurant dans les livres de Poznań appartiennent en principe au collège de Poznań et seulement pour une part infime à celui de Kalisz. Ils tirent leur origine (comme d'ailleurs l'ensemble du clergé de l'époque) des milieux urbains le plus souvent (76%); les villes en cause sont situées dans 12 diocèses de la Res Publica. Les étrangers constituent 6%. Les vocations chez les jésuites sont les plus fréquentes dans les villes avec collèges de jésuites. Les ordinands venus de villes sont vraisemblablement surtout d'origine bourgeoise. L'analyse des noms contenus dans la source permet par ailleurs d'avancer l'hypothèse de 45% de personnes d'origine noble.

Le présent article, basé uniquement sur les livres d'ordination de Poznań, ne permet pas de résoudre nombre de problèmes, qui ont été à peine signalés et qui attendent des recherches approfondies à l'avenir.